

การพิจารณาและพิพากษาคดีลับหลังจำเลยที่หลบหนี*

TRIAL AND ADJUDICATION IN ABSENTIA TRIAL IN ABSENTIA FOR ABSCONDING DEFENDANTS

จรรยาพร เหมรังษี

Jaruyaporn Hemrangsee

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Bachelor of laws program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: Jaruyaporn13607@gmail.com

Tel: 065-949-4887

บทคัดย่อ

หลักประการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา คือ การพิจารณา การสืบพยาน และการพิพากษาให้กระทำ โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ปัจจุบันสิทธิในการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยมีกฎหมายบัญญัติยกเว้นสิทธิ ดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายกรณีทั้งก่อนฟ้องคดี และหลังฟ้องคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาลับหลังจำเลยหลังฟ้องคดี ตามมาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 แต่การพิจารณาลับหลังจำเลยได้ จำเลยจะต้องมาศาลในนัดแรกก่อนเสมอเพื่อให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และเพื่อสอบถามคำให้จำเลย จุดประสงค์หลัก คือ เพื่อให้จำเลยทราบก่อนว่าตนเองถูกฟ้องข้อหาอะไร เพื่อหาแนวทางการต่อสู้คดี และหากในนัดต่อมาจำเลยไม่มาศาล ก็สามารถพิจารณาพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ทั้งต้องถือว่า พฤติกรรมดังกล่าวของจำเลยที่หลบหนีไปนั้นเป็นการสละสิทธิในการพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าตน และสละสิทธิอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ถูกจำกัดไว้สำหรับคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล หากจำเลยหลบหนีจะไม่สามารถพิจารณาพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ผลกระทบจึงเกิดกับผู้เสียหายโดยตรงยิ่งคดีที่ต้องมีการชำระค่าสินไหมทดแทน ผู้เขียนเห็นว่า คดีทุกประเภทหากเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ สามารถพิจารณาพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ไม่ควรให้จำเลยใช้ช่องว่างของกฎหมายหลบหนีระหว่างพิจารณาเพื่อทำให้คดีขาดอายุความ จนเป็นเหตุให้จำเลยหลุดพ้นจากความผิด

คำสำคัญ: การพิจารณาพิพากษาคดี, จำเลยหลบหนี, การดำเนินคดีลับหลังจำเลย, อายุความคดีอาญา

Abstract

One of the fundamental principles of criminal proceedings is that the trial, the taking of evidence, and the adjudication must be conducted openly and in the presence of the accused. At present, however, the right to be present during trial proceedings and the examination of witnesses has been subject to several statutory exceptions under the Thai Criminal Procedure Code, both at the pre-indictment and post-indictment stages. In particular, trials in absentia following the filing of charges are permitted under Sections 172 bis, 172 bis/1, and 172 bis/2 of

* Received 6 May 2026; Revised 12 May 2026; Accepted 29 May 2026

the Criminal Procedure Code. Nevertheless, proceedings in absentia may only be conducted where the accused has first appeared before the court at the initial hearing so that the court may read and explain the indictment to the accused and inquire as to his or her plea. The principal rationale is to ensure that the accused is fully informed of the charges brought against him or her and is thereby afforded an opportunity to prepare an appropriate defence. Consequently, if the accused subsequently fails to appear before the court, the court may proceed with the trial and render judgment in absentia. Such conduct on the part of the accused in absconding from the proceedings is deemed to constitute a waiver of the right to be present during the public trial and examination of witnesses, as well as a waiver of other procedural rights afforded by law. This approach also serves to safeguard the rights and interests of the injured party. However, the application of these provisions is restricted in cases punishable by death and in cases where the accused was under eighteen years of age on the date the charge was filed with the court. In such circumstances, if the accused absconds, the court is precluded from conducting proceedings and rendering judgment in absentia. The resulting prejudice falls directly upon the injured party, particularly in cases involving claims for compensation or damages. In the author's view, proceedings and judgments in absentia should be permissible in all categories of criminal cases, provided that the statutory requirements prescribed by law are satisfied. Defendants should not be permitted to exploit loopholes in the law by absconding during trial proceedings in order to cause the prosecution to become barred by prescription, thereby escaping criminal liability altogether.

Keywords: Adjudication of a Case, Absconding Defendant, Trial In Absentia, Criminal Statute of Limitations

บทนำ

ระบบการสืบพยานในศาลนั้นมี 2 ระบบด้วยกัน คือ ระบบกล่าวหา (Accusatory System) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ทั้งสองระบบมีวิธีการพิจารณาและการสืบพยานที่แตกต่างกัน (เข็มชัย ชูติวงศ์, 2565) ในศาลยุติธรรมของไทย โดยเฉพาะคดีอาญาจะใช้การพิจารณาระบบกล่าวหา ศาลจะต้องถือว่าทั้งโจทก์และจำเลยมีฐานะเท่ากัน (ยิ่งศักดิ์ ฤกษ์จินดา, 2541) ต่างฝ่ายจึงต้องมีการการพิสูจน์เรื่องที่ตนเองกล่าวอ้าง ระบบกล่าวหาจึงกำหนดให้ศาลวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด (โสภณ รัตนกร, 2565) และศาลจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาทุกอย่างให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าบางครั้งกฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจเรียกพยานมาสืบเองได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 (วิเชียร ติเรกอุดมศักดิ์, 2567) หรือกรณีกฎหมายให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีหลังจำเลยได้เพื่อให้กระบวนการพิจารณาไม่เนิ่นช้า แต่จะเห็นได้ว่าศาลในระบบกล่าวหา มักไม่ใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้มากนัก ดังนั้นเมื่อจำเลยหลบหนีศาลจึงมักมีคำสั่งงดการพิจารณาไว้ก่อนหรือสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว ทำให้คดีต้องหยุดชะงักลง

การสืบพยานหลังจำเลยเป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันไม่ให้กระบวนการยุติธรรมต้องหยุดชะงักจากการขาดการปรากฏตัวของจำเลย ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลหลบหนีหรือเจตนาถ่วงเวลา ข้อดีประการสำคัญ คือ ช่วยให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง ลดความล่าช้า และป้องกันการสะสมของคดีค้างพิจารณา อันเป็นปัญหาสำคัญของระบบศาล นอกจากนี้ ยังเป็นการคุ้มครองสิทธิ

ของผู้เสียหายและสังคมโดยรวมให้ได้รับความยุติธรรมภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่ต้องรอจำเลยมาปรากฏตัวโดยไม่มีกำหนด

ประเด็นหลักที่ต้องพิจารณา คือ การสืบพยานลับหลังจำเลยยังมีบทบาทสำคัญต่อประเด็นเรื่องอายุความ โดยเฉพาะในกรณีที่จำเลยหลบหนี หากไม่สามารถดำเนินการสืบพยานได้ คดีอาจล่องลอยจนขาดอายุความและทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้ และไม่สามารถบังคับค่าสินไหมทดแทนกับจำเลยได้ การเปิดโอกาสให้ศาลสืบพยานไปก่อนได้จึงช่วยรักษาพยานหลักฐานที่อาจเสื่อมสภาพหรือสูญหายตามกาลเวลา และลดความเสี่ยงที่คดีจะสิ้นสุดลงเพียงเพราะข้อจำกัดทางเวลา ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจไม่ให้จำเลยใช้การหลบหนีเป็นกลยุทธ์เพื่อหนีพ้นความผิด

นอกจากนี้ กลไกดังกล่าวยังส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในเชิงระบบ โดยช่วยให้การรวบรวมและพิจารณาพยานหลักฐานเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ข้อเท็จจริงไม่เลือนหาย พยานบุคคลยังมีความทรงจำที่ชัดเจน และพยานวัตถุยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ส่งผลให้การวินิจฉัยคดีมีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น แม้อาจกระทบสิทธิของจำเลยอยู่บ้าง แต่กฎหมายก็ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองจำเลยไว้อย่างเคร่งครัดแล้ว เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์บางประการเพื่อให้ศาลสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยที่หลบหนีได้ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของกระบวนการกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลย แต่ทว่าในปัจจุบันการสืบพยานลับหลังจำเลยยังมีข้อจำกัดสำหรับคดีบางประเภทที่ไม่สามารถสืบพยานลับหลังจำเลยที่หลบหนีได้ ทั้งที่เป็นคดีร้ายแรงจึงควรให้คดีทุกประเภทที่จำเลยหลบหนี เมื่อทำตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสืบพยานลับหลังจำเลยได้

หลักทั่วไปเกี่ยวกับการสืบพยานในคดีอาญา

1. การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย (Right to a public trial)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งคำว่า การพิจารณาและการสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย หมายความว่า บุคคลทั่วไปหรือสาธารณชนต้องมีโอกาสเข้าฟังการสืบพยานหลักฐานได้ และรวมถึงสื่อมวลชนมีสิทธินำเรื่องการสืบพยานหลักฐานที่กระทำในศาลโดยเปิดเผยไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ เพื่อความโปร่งใสในการพิจารณาคดี (ธานี สิงหนาท, 2565) การพิจารณาคดีนั้นหากไม่มีการกระทำโดยเปิดเผย หรือไม่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมฟังการพิจารณา ก็จะเป็นการพิจารณาที่ไม่ชอบ (คณิต ณ นคร, 2566) เพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติรัฐอันเป็นหลักที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยเพราะไม่เพียงแต่การพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเท่านั้น แต่ยังเป็นเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ด้วย เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของศาลในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น หลักการสำคัญของการพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผย ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนควบคุมการทำงานของศาลในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (คณิต ณ นคร, 2566) และนอกจากนี้การพิจารณาโดยเปิดเผยทำให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในศาลอาจมีการถ่ายทอดหรือแพร่ออกไปยังบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากศาลหรือคู่ความที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงเป็นหลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพราะเมื่อขั้นตอนทุกอย่างที่กระทำโดยศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใด ขณะเดียวกันย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ยอมรับของประชาชนยิ่งกว่าการที่ศาลดำเนินการพิจารณาลับ

2. การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย (Right to confront witness)

ในคดีอาญานั้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีหลักสำคัญเมื่อศาลออกหมายเรียกจำเลยต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล การพิจารณาและสืบพยานในศาลต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการเผชิญหน้ากับพยานถือเป็นสิทธิสำคัญเนื่องจาก การที่ตัวจำเลยได้เห็นพยานและได้ร่วมฟังการสืบพยาน และใช้สิทธิในการถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ทำให้การเป็นประจักษ์แก่ตน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 ทำให้เกิดหลักประกันที่ว่า พยานบุคคลจะได้รับความกดดันเพื่อจะได้เบิกความตามความเป็นจริง เนื่องจาก การที่ถูกฝ่ายจำเลยถามค้านในระหว่างการพิจารณาและในขณะเดียวกันการที่คู่ความได้มาเผชิญหน้ากันทำให้ศาลสามารถแสวงหาความจริงได้ กรณีเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดของการค้นหาความจริง เพราะเชื่อว่าสิทธิในการถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเป็นสิ่งที่สำคัญที่นำไปสู่ความจริง เพื่อเป็นหลักประกันว่าพยานที่เบิกความเป็นประจักษ์ต่อตัวจำเลยต้องมาปรากฏตัวและต้องแสดงข้อเท็จจริงในศาล และเป็นการที่จำเลยมีสิทธิอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีในทุกขั้นตอน (ณรงค์ ใจหาญ, 2563)

เหตุผลสำคัญในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย คือ เพื่อให้จำเลยสามารถรับทราบถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้นำมาสืบในชั้นพิจารณาและสามารถสืบหักล้างได้ และเพื่อให้พยานที่เบิกความต่อหน้าจำเลยให้การตามความเป็นจริง ทั้งนี้ เนื่องจาก เป็นการเบิกความประจักษ์ต่อหน้าจำเลย หากการพิจารณาคดีใดมิได้กระทำต่อหน้าจำเลยซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจถูกพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญาโดยไม่ทราบมาก่อนว่าตนถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องร้องเป็นคดีในศาล และไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีและคัดค้านพยานหลักฐานต่าง ๆ นอกจากนี้ สิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้บัญญัติขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนบทบาทของการพิจารณาคดีในการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่น่าสืบและถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบพยานหลักฐาน สิทธิในการเผชิญหน้าถือเป็นหลักการตรวจสอบและทำลายความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล

3. หลักฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars)

หลักฟังความทุกฝ่าย หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ไขข้อกล่าวหาได้ในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกยกฐานะเป็นประธานในคดี ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เพื่อผู้ถูกกล่าวหาจะมีโอกาสแก้ไขข้อกล่าวหาได้ เห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดว่า เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้สอบถามข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ และอื่น ๆ และแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ และมาตรา 134 วรรคสี่ ที่กำหนดว่า พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ไขข้อหา และแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ เห็นได้ว่า การที่ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิได้รับทราบข้อกล่าวหา เพื่อที่จะได้มีโอกาสแก้ไขข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง ก็เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย และเป็นหลักประกันที่สำคัญของผู้ถูกกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง (คณิต ณ นคร, 2566)

สิทธิของจำเลยในคดีอาญา

1. สิทธิในการเผชิญหน้าพยาน (Right to Confront Witness) และสิทธิในการถามค้านพยาน (Right to Cross-Examination)

สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน (Right to Confront Witness) เป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งในศาล และเป็นการให้สิทธิจำเลยที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณาทุกขั้นตอน สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานนั้นรวมถึงการที่จำเลยได้เห็นพยาน ได้รับฟังการสืบพยาน และถามค้านพยาน การที่จำเลยเผชิญหน้ากับพยานที่ให้

การเป็นปรปักษ์ในศาลเป็นการประกันว่าพยานจะได้รับความกดดันต้องให้การตามความเป็นจริงและพยานฝ่ายตรงข้ามจะถูกถามค้านโดยฝ่ายจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี (Right to Cross-Examination) ในขณะเดียวกันศาลเองก็สามารถค้นหาความจริงจากการที่คู่ความเผชิญหน้ากันอยู่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการค้นหาความจริงในศาล กฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของจำเลย แต่ต่อมากฎหมายได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักนี้ลง เพื่อให้สิทธิกับผู้เสียหายมากขึ้น เพราะถ้าจำเลยไม่มาศาลโดยเจตนาหรือสมัครใจ ศาลก็สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้

2. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว (Right to Speedy Trial)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 188 วรรคสอง ได้บัญญัติรับรองเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการพิจารณาโดยเร็วไว้ว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง” (สุริยา ปานแป้น และอนวัชน์ บุญนันทน์, 2562) ประกอบกับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคหนึ่งซึ่งบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาตลอดไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนก็ได้”

ในระบบกฎหมาย Common Law สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วนี้มีรากฐานมาจากหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตาม Magna Carta ซึ่งพัฒนาในกฎหมายอังกฤษ สิทธินี้เป็นสิทธิที่มาจากหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยเร็ว อันเป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้เสร็จสิ้นโดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผลสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและลดความยุติธรรมให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องสูญเสียไป การให้ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ การปฏิเสธความยุติธรรม (มานิต จุ่มปา, 2545) การพิจารณาคดีจึงต้องกระทำโดยเร็วเพื่อจะทำให้ผู้บริสุทธิ์พ้นจากสภาพที่ต้องตกเป็นจำเลยภายในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยไม่ให้เกิดอยู่ในสภาวะการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นระยะเวลานาน และให้ได้รับการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนโดยเร็ว รวมทั้งก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิสูจน์ความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการพิจารณาและพิพากษาคดีลับหลังจำเลยที่หลบหนี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” หลักการที่ได้จากมาตรา 172 วรรคหนึ่งนั้นมีหลายประการด้วยกัน แต่ประการสำคัญ คือ การพิจารณาและการพิพากษาให้กระทำต่อหน้าจำเลย และเป็นไปตามสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ว่า การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย (Right to confront witness) สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการเผชิญหน้ากับพยานนั้นถือเป็นสิทธิสำคัญ เนื่องจาก การที่ตัวจำเลยได้เห็นพยานและได้ร่วมฟังการสืบพยาน เพื่อเป็นหลักประกันว่าพยานที่เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตัวจำเลยต้องมาปรากฏตัวและต้องแสดงข้อเท็จจริงในศาล

ปัจจุบันสิทธิในการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยมีกฎหมายบัญญัติยกเว้นสิทธิดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายกรณีด้วยกัน (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2567) ผู้เขียนแยกอธิบายออกเป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 การสืบพยานลับหลังจำเลยก่อนฟ้องคดี มีบัญญัติไว้ในมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 237 ทวิ เป็นกรณีการขอสืบพยานบุคคลล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งสามารถขอสืบพยานล่วงหน้าได้ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายผู้ต้องหา โดยเพียงแต่อ้างเหตุผลประการใดประการหนึ่งเป็นต้นว่า พยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็น

อื่นอันเป็นการยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง ก็สามารถขอสืบพยานบุคคลล่วงหน้าได้ แต่โดยหลักแล้วหากก่อนสืบพยานล่วงหน้าดังกล่าวรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้นำตัวผู้ต้องหาขึ้นมาสืบ หรือหากอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป ซึ่งแปลว่าโดยหลักการสืบพยานบุคคลล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีก็ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเช่นเดียวกัน แต่หลักดังกล่าวมีข้อยกเว้นว่า หากก่อนฟ้องคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือผู้กระทำความผิดไม่ได้อยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล เช่น หลบหนีอยู่ เช่นนี้ก็สามารถสืบพยานบุคคลล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีสืบหลังจำเลยได้ และสามารถรับพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาได้แม้ไม่ได้ตัวพยานคนนั้นมาเบิกความในชั้นพิจารณาอีกก็ตาม

มาตรา 237 ตรี ใช้กับการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี ซึ่งนำหลักเกณฑ์ของมาตรา 237 ทวิดังกล่าวข้างต้นมาใช้โดยอนุโลม

กรณีที่ 2 การสืบพยานสืบหลังจำเลยหลังฟ้องคดี มีบัญญัติไว้ในมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 172 ทวิ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อยกเว้นให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและสืบพยานสืบหลังจำเลยได้ มีทั้งหมด 5 กรณี คือ

1. ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนาย และจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน

2. ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าการพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานสืบหลังจำเลยคนนั้นก็ได้

3. ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่ง ๆ สืบหลังจำเลยคนอื่นก็ได้

4. จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและสืบพยานได้ เนื่องจาก ความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายความและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน

5. ในระหว่างการพิจารณาและสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา เพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา 172 ทวิ/1 เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจศาลพิจารณาและพิพากษาสืบหลังจำเลยที่เป็นบุคคลธรรมดาได้ เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ และศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยต้องมิทนายความแล้ว

มาตรา 172 ทวิ /2 เป็นบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจศาลพิจารณาและพิพากษาสืบหลังจำเลยที่เป็นนิติบุคคลได้ เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้ภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ และไม่มีผู้แทนอื่นของนิติบุคคลมาดำเนินการแทนนิติบุคคลนั้นได้ และศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยไม่ชักช้า โดยจำเลยที่เป็นนิติบุคคลไม่จำเป็นต้องมีทนายความ

ทั้งนี้ การสืบพยานสืบหลังจำเลยที่กำหนดไว้ในมาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 ต่างบัญญัติหลักเกณฑ์อีกประการไว้เหมือนกันว่า “ภายหลังที่ได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสองแล้ว” โดยมาตรา 172 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้ข้ออ้าง ข้อให้การของจำเลยให้ชัดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป”

หมายความว่า ศาลจะสืบพยานลับหลังจำเลยมาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 ได้ จำเลยจะต้องมาศาลในนัดแรกก่อนเสมอเพื่อให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และเพื่อสอบถามคำให้การจำเลย จุดประสงค์หลัก คือ เพื่อให้จำเลยทราบก่อนว่าตนเองถูกฟ้องข้อหาอะไร หรือมีรายละเอียดอย่างไร และหากในนัดต่อมาจำเลยไม่มาศาล และเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในแต่ละกรณี หากศาลเห็นสมควรก็พิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ แต่กรณีกลับกัน หากจำเลยไม่เคยปรากฏตัวต่อหน้าศาลเลย เช่นนี้ ศาลจะไม่สามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาไว้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาคดีลับหลังจำเลยที่หลบหนีได้ มีรากฐานมาจากหลักความยุติธรรมและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากปล่อยให้จำเลยใช้การหลบหนีเป็นเครื่องมือในการยับยั้งกระบวนการพิจารณาคดี ย่อมส่งผลให้เกิดความล่าช้า และกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหายอย่างไม่เป็นธรรม หลักเกณฑ์สำคัญที่รองรับแนวคิดนี้ได้แก่ หลักการไม่ให้บุคคลได้รับประโยชน์จากการกระทำโดยมิชอบของตนเอง และหลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ กฎหมายมักได้กำหนดเงื่อนไขก่อนที่ศาลจะสามารถพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ไว้แล้ว เพื่อคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยในระดับหนึ่ง การพิจารณาและพิพากษาคดีลับหลังจำเลยจึงมิใช่การตัดสิทธิ แต่เป็นมาตรการเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ การบัญญัติเช่นนี้ยังช่วยให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมโดยรวม จึงถือเป็นการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิผู้เสียหายกับสิทธิของจำเลยได้อย่างเหมาะสม

พิจารณาปัญหาการหลบหนีของจำเลยในประเด็นอายุความ

ตามหลักแล้วอายุความมีวัตถุประสงค์เพื่อจำกัดระยะเวลาในการใช้อำนาจรัฐในการลงโทษ อันเป็นหลักประกันความแน่นอนทางกฎหมายและความเป็นธรรมแก่บุคคล อย่างไรก็ตาม เมื่อจำเลยใช้การหลบหนีเป็นกลไกในการยื้อเวลา ย่อมก่อให้เกิดความบิดเบือนเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องอายุความ ถือเป็นการใช้สิทธิในทางมิชอบและขัดต่อหลักสุจริต การปล่อยให้คดีขาดอายุความจากเหตุเช่นนี้ย่อมกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหาย และบั่นทอนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เกิดผลกระทบที่วาระบบกฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาในแง่ของอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง หากได้มีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในอายุความที่กฎหมายกำหนดไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใด อายุความฟ้องร้องจะสะดุดหยุดลง หลังจากนั้นไม่ว่าศาลจะใช้ระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีนานเท่าไร คดีก็ไม่ขาดอายุความ แต่เมื่อพิจารณาประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่จำเลยหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน” ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว คดีอาญาจะไม่ขาดอายุความอีก แต่มักหลงลืมไปว่าหากจำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาไปจนพ้นกำหนดอายุความที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง นับแต่วันที่จำเลยหลบหนี คดีอาญาก็ขาดอายุความได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น อายุความในคดีอาญาไม่ใช่มีเพียงอายุความในการฟ้องร้องคดีเท่านั้น แต่มีอายุความที่เกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย

ตามที่คุณเขียนกล่าวมาเบื้องต้นว่า การพิจารณาพิพากษาคดีนั้นจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเป็นหลัก แต่มีข้อยกเว้นบางประการที่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจตามที่เห็นสมควรให้พิจารณาพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ซึ่งบทบัญญัติที่ยกเว้นดังกล่าวถือเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เข้ามาคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอีกทางหนึ่งที่

ป้องกันไม่ให้จำเลยนำประเด็นเรื่องอายุความมาใช้เพื่อทำให้ตนเองไม่ต้องรับโทษโดยการหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณา

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงหลักทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นหลักที่ว่า การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย และต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานและถามค้านพยาน เป็นการให้สิทธิจำเลยที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณาทุกขั้นตอน การที่จำเลยเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นประจักษ์ในศาลเป็นการประกันว่าพยานจะได้รับความกดดันต้องให้การตามความเป็นจริงและพยานฝ่ายตรงข้ามจะถูกถามค้านโดยฝ่ายจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าวของจำเลยไว้อย่างครบถ้วน แต่การที่จำเลยได้หลบหนีไปในระหว่างการพิจารณาควรถือว่าพฤติการณ์ดังกล่าวของจำเลยเป็นการสละสิทธิในการพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าตน และสละสิทธิอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วด้วย ดังนั้น ถ้าจะมองว่าการพิจารณาและพิพากษาคดีลับหลังจำเลยเป็นการรุกรานสิทธิของจำเลยในคดีอาญาก็น่าจะไม่ถูกต้อง เพราะตัวจำเลยเองที่สละสิทธิดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรให้คดีอาญาที่จำเลยหลบหนีทุกประเภทศาลสามารถพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ เพื่อป้องกันการใช้ช่องว่างของกฎหมายหลบหนีจนเป็นเหตุให้คดีขาดอายุความ

พิจารณาปัญหาการหลบหนีของจำเลยในประเด็นการเรียกค่าเสียหาย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องดำเนินไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นที่จำเลยต้องรับผิดชอบไม่ใช่เพียงแต่โทษทางอาญาที่เป็นโทษจำคุกและปรับเท่านั้น หากคดีดังกล่าวมีความเสียหายทางแพ่งเกิดขึ้นด้วย จำเลยก็ย่อมต้องรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดขึ้นทางแพ่งด้วย โดยการคืนทรัพย์สินหรือชดเชยค่าสินไหมทดแทน แต่การที่จำเลยหลบหนีทำให้กระบวนการยุติธรรมหยุดชะงัก ศาลไม่อาจสืบพยานต่อไปได้จนกว่าจะได้ตัวจำเลยมา ทำให้เกิดความล่าช้าและส่งผลกระทบต่อหลักการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วและเป็นธรรม ตลอดจนส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาที่มีต่อระบบศาลยุติธรรม จึงได้มีการนำหลักการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยที่หลบหนีมาใช้ เพราะการที่จำเลยในคดีอาญาหลบหนีก่อให้เกิดการกระทบสิทธิของโจทก์ผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ในคดีอาญาบางประเภทเมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะเกิดสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งจากจำเลยได้ การหลบหนีของจำเลยจึงกระทบถึงสิทธิของผู้เสียหายด้วย เนื่องจาก การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 แม้ว่าผู้เสียหายมีสิทธิเลือกที่จะยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หรือมีสิทธิยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งต่อศาลแพ่งต่างหากก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 45 แต่การดำเนินคดีจริง ๆ ส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งต่างหากอีกคดีหนึ่ง ศาลมักจะรอฟังผลในคดีอาญาก่อนว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ปัญหาย่อมเกิดขึ้นต่อสิทธิของผู้เสียหายทันทีหากจำเลยหลบหนีไป คดีอาญาก็จะต้องงดการพิจารณาคดี ส่วนคดีแพ่งก็ต้องรอการพิจารณาในคดีอาญาก่อน โดยการสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวในคดีแพ่ง จนร้ายแรงที่สุด คือ จำเลยหลบหนีจนคดีอาญาขาดอายุความทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาค่าเสียหายทางแพ่ง เนื่องจาก บทบัญญัติของกฎหมายได้ผูกคดีแพ่งไว้กับคดีอาญา

ดังนั้น เมื่อจำเลยหลบหนีการนำหลักเรื่องการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย (Trial in absentia) มาใช้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก เนื่องจาก เมื่อมีเหตุให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดีลับหลังจำเลยได้ และในที่สุดศาลในคดีอาญาพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้อง คดีส่วนแพ่งก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ โดยไม่ต้องหยุดชะงักเพียงเพราะจำเลยหลบหนีอีกต่อไป และ

หากต่อมาศาลในคดีส่วนแพ่งพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนจนคดีถึงที่สุดแล้ว แม้ตัวจำเลยหลบหนีไป ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ยังสามารถบังคับคดีส่วนแพ่งโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยมาชดเชยค่าทดแทนให้แก่ตนเองได้ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันไม่ใช่คดีอาญาทุกประเภทที่หากจำเลยหลบหนีในระหว่างการพิจารณาศาลจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้

ตามที่กล่าวมาข้างต้นการมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายยกเว้นหลักการพิจารณาคดีอาญาที่ว่า “การพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย” นั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง และในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบทบัญญัติหลายมาตราที่เป็นหลักยกเว้นดังกล่าวตามที่ผู้เขียนกล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น มาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 มาตรา 172 ทวิ/2 มาตรา 237 ทวิ และมาตรา 237 ตรี เป็นต้น แต่สิ่งที่ผู้เขียนยังเห็นว่าไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหายตามเหตุผลที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นอายุความหรือประเด็นเรื่องค่าเสียหาย คือ กรณี ตามมาตรา 172 ทวิ/1 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่ง ต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล” หมายความว่า หากเป็นคดีสองประเภทดังกล่าวข้างต้น หากจำเลยหลบหนีไประหว่างการพิจารณา ศาลจะไม่สามารถพิจารณา และพิพากษาลับหลังจำเลยได้

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีคดีประเภทแรก คือ คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต เมื่อพิจารณาอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง (1) คดีประเภทนี้จะมีอายุความ 20 ปี ดังนั้น หากจำเลยหลบหนีไปในช่วงพิจารณา นับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลมีคำสั่งการพิจารณาไปเป็นระยะเวลา 20 ปี คดีเป็นอันขาดอายุความ ทั้งที่คดีประเภทนี้ล้วนเป็นความผิดร้ายแรงทั้งสิ้น เช่น ความผิดฐานเจตนาฆ่า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ความผิดฐานฆ่าเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (2) ความผิดฐานชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 วรรคท้าย เป็นต้น ผู้เขียนเข้าใจว่าเหตุที่กฎหมายกำหนดให้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตไม่อาจพิจารณา และพิพากษาลับหลังจำเลยได้เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีที่มีโทษหนักหรือโทษร้ายแรง แต่การคุ้มครองสิทธิของจำเลยก็ควรอยู่ในความสมดุลต่อสิทธิของผู้เสียหายอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์และได้รับความเสียหาย ดังนั้น จึงกลายเป็นว่าคดีร้ายแรงกลับมีช่องทางให้จำเลยพ้นจากความผิดได้โดยการหลบหนีให้พ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คดีก็เป็นอันขาดอายุความจำเลยก็จะกลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ

ส่วนความผิดอีกกรณีหนึ่ง คือ ความผิดที่จำเลยเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้อง หลักเกณฑ์ในคดีประเภทนี้จะเห็นว่าพิจารณาเพียงแต่อายุในวันที่จำเลยถูกฟ้องเท่านั้น ไม่ได้จำกัดประเภทคดีไว้ว่าจะร้ายแรงหรือไม่ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือคดีร้ายแรงเพียงใด หากจำเลยอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้อง และจำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาก็ไม่อาจพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ สิ่งที่เห็น คือ ในปัจจุบันอายุเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะเริ่มน้อยลง เด็กเริ่มกระทำความผิดตั้งแต่อายุน้อย การคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่มากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหายที่ถูกกระทำ อีกทั้ง หากแม้ว่าในวันที่ฟ้องอายุไม่เกินสิบแปดปีเข้าเกณฑ์ตามมาตรา 172 ทวิ/1 ทำให้ไม่สามารถพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ แต่หากต่อมาจำเลยหลบหนีเป็นระยะเวลาหลายปีจนกลายเป็นบุคคลที่มีอายุ 20 ปี หรือ 30 ปี ก็ยังไม่สามารถพิจารณาคดีพิพากษาคดีเหล่านี้ลับหลังจำเลยได้ จนในที่สุดหากยังจับตัวจำเลยที่อายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องได้ จนคดีอาญาขาดอายุความก็ไม่สามารถลงโทษจำเลยได้ในที่สุด

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการที่จำเลยหลบหนี หลังจากที่ถูกจำเลยปรากฏตัวหน้าศาลแล้วหนึ่งครั้ง ควรต้องถือว่าพฤติกรรมดังกล่าวของจำเลยเป็นการสละสิทธิในการพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าตนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือจำเลยอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องก็ตาม ผู้เขียนจึงเห็นสมควรว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 172 ทวิ /1 เป็นว่า “ ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา

172 วรรคสอง แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีนายความ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป” โดยไม่จำกัดประเภทคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล หากจำเลยหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณา และศาลได้ออกหมายจับแล้ว หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีนายความ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป เพื่อปิดช่องว่างของกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการแก้ไขกฎหมายเช่นนี้ไม่ใช่การลบล้างสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยาน แต่ถือเป็นการถ่วงดุลที่เหมาะสมระหว่างสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยแล้ว

สรุป

หลักทั่วไปเกี่ยวกับการสืบพยานจำเลยในคดีอาญาประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การสืบพยานต่อหน้าจำเลย ดังที่บัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง คือ การพิจารณาและการสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เนื่องจาก การที่ตัวจำเลยได้เห็นพยานและได้ร่วมฟังการสืบพยาน เพื่อเป็นหลักประกันว่าพยานที่เบิกความเป็นปรักษ์ต่อตัวจำเลยต้องมาปรากฏตัวและต้องแสดงข้อเท็จจริงในศาล และจำเลยมีสิทธิอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีในทุกขั้นตอน ในปัจจุบันสิทธิในการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยมีกฎหมายบัญญัติยกเว้นสิทธิดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายกรณีด้วยกัน ผู้เขียนแยกอธิบายออกเป็นสองกรณี คือ การสืบพยานลับหลังจำเลยก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 237 ทวิ มาตรา 237 ตริ และการสืบพยานลับหลังจำเลยหลังฟ้องคดี ตามมาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 ทั้งนี้ การสืบพยานลับหลังจำเลยที่กำหนดไว้ในมาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 นั้น จะกระทำได้อาศัยอยู่ภายใต้มาตรา 172 วรรคสอง หมายความว่า ศาลจะสืบพยานลับหลังจำเลยมาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 ได้ จำเลยจะต้องมาศาลในนัดแรกก่อนเสมอ เพื่อให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และเพื่อสอบถามคำให้จำเลย จุดประสงค์หลัก คือ เพื่อให้จำเลยทราบก่อนว่าตนเองถูกฟ้องข้อหาอะไร หรือมีรายละเอียดอย่างไร และหากในนัดต่อมาจำเลยไม่มาศาล และเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด หากศาลเห็นสมควรก็พิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติให้ศาลสามารถพิจารณา และพิพากษาลับหลังจำเลยได้ แต่ก็ไม่ใช่คดีทุกประเภทที่จะสามารถกระทำการดังกล่าวได้ ยังมีข้อจำกัดของกฎหมายยกเว้นไว้สำหรับคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล หากจำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณา ศาลจะไม่สามารถพิจารณา และพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ตามมาตรา 172 ทวิ/1 วรรคสอง ทั้งที่กรณีคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตนั้นถือว่าเป็นความผิดที่มีโทษร้ายแรง แต่จำเลยสามารถใช้ช่องว่างของกฎหมายหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณาให้พ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คดีก็จะเป็นอันขาดอายุความ หรือกรณีคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล โดยไม่จำกัดประเภทคดีที่จะต้องร้ายแรง หรือคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่สามารถพิจารณาและพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ผู้เขียนจึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 172 ทวิ/1 ใหม่ให้สามารถพิจารณา และพิพากษาลับหลังจำเลยได้ทุกประเภทคดี

เอกสารอ้างอิง

- เข็มชัย ชูติวงศ์. (2565). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- คณิต ฒ นกร. (2566). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2563). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธานี สิงหนาท. (2565). พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- มานิต จุมปา. (2545). ความรู้เบื้องต้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540). (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา. (2541). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร.
- วิเชียร ตีระกุดมศักดิ์. (2567). กฎหมายพยานพิสดาร. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด แสงจันทร์การพิมพ์.
- _____. (2567). กฎหมายวิ.อาญาพิสดาร เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด แสงจันทร์การพิมพ์.
- สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. (2562). คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่มโพธิ์.
- โสภณ รัตนกร. (2565). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.